

El castell cartoixa de Vallparadís

*A miy t'auriam' las ampliacions a casa 'l
Santiago, per medi de l' 'yguar' Pep*

Museu de Terrassa

Sumari

Introducció	3
Com és el quadern	4
Situació en el temps. Situació en l'espai	5
Abans de la visita. Els orígens: El castell	6
La Cartoixa	8
La Quadra	10
El Castell i la ciutat	12
Durant la visita	14
El castell avui	16
Després de la visita	18

Edita: Museu de Terrassa. Ajuntament de Terrassa. IMCET.
Sant Quirze, núm. 2 08221 Terrassa

Coordinació: Domènec Ferran

Projecte i textos: Anna Maria Benaiges, Ferran Berenguer i Joan Coma

Il·lustracions: Jordi Bigordà

Fotografies: Josep Rosaura, Arxiu Mas i Diputació de Barcelona
(Catalogació i conservació de Monuments)

Disseny Gràfic i Maquetació: Gabinet de comunicació de l'Ajuntament de Terrassa

Fotomecànica i composició: Material d'Edició S.L.

Impressió: Copisteria Unió, Gràfiques Escartín, s.l.

Dipòsit Legal: DLB - 29182 - 05 - 2a Edició

ISBN: 84 - 86838-26-6

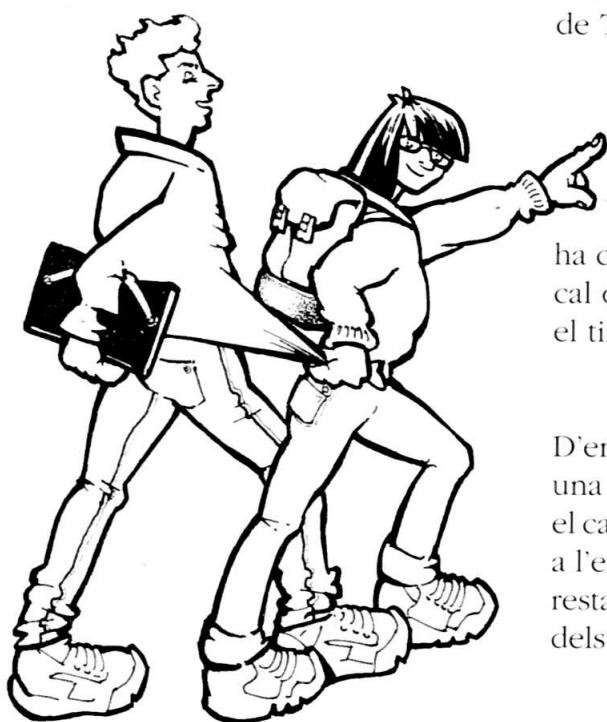
El castell cartoixa de Vallparadís

Introducció

El dossier didàctic que teniu a les mans és una proposta de treball adreçada a alumnes d'Ensenyament Secundari Obligatori que té l'objectiu de donar a conèixer millor un dels monuments més destacables del nostre patrimoni arquitectònic, el castell cartoixa de Vallparadís. Hi tens dissenyades un conjunt d'activitats que t'endinsaran en el temps de la fundació del castell, de la seva posterior transformació en monestir de l'orde dels cartoixans, del seu pas a castell i de com, amb el pas del temps i l'abandó dels seus propietaris, anà perdent bona part dels seus murs i esdevingué una masia més del terme de Terrassa. Veuràs com, ara fa 35 anys, el que restava dempeus de l'edifici fou restaurat i es reconstruïren bona part dels murs enderrocats per bastir el magnífic edifici amb què comptem avui, reconvertit ja definitivament en la seu principal del Museu de Terrassa.

Tota aquesta història, la tens explicada al *Quaderns del Museu 1*: «El castell cartoixa de Vallparadís», amb uns magnífics dibuixos que t'ajudaran a entendre-la millor i fer-te una idea de quina ha estat aquesta evolució, de com ha canviat al llarg del temps. Per fer la feina que et proposem cal que tinguis present aquest quadern, que el llegeixis i que el tinguis a l'abast per repassar-lo sempre que calgui.

Però vegem ja com és aquesta feina de la què parlem. D'entrada, sàpigues que en tindràs per uns quants dies, que una part l'hauràs de fer a l'escola, una altra la faràs quan visitis el castell cartoixa i encara te'n quedarà una mica per fer de nou a l'escola. A més, si entre tots ho decidiu, podreu mostrar a la resta de l'institut la feina que heu fet mitjançant una exposició dels treballs realitzats.

Com és el quadern?

El treball es divideix en tres parts :

1 - Abans de la vista

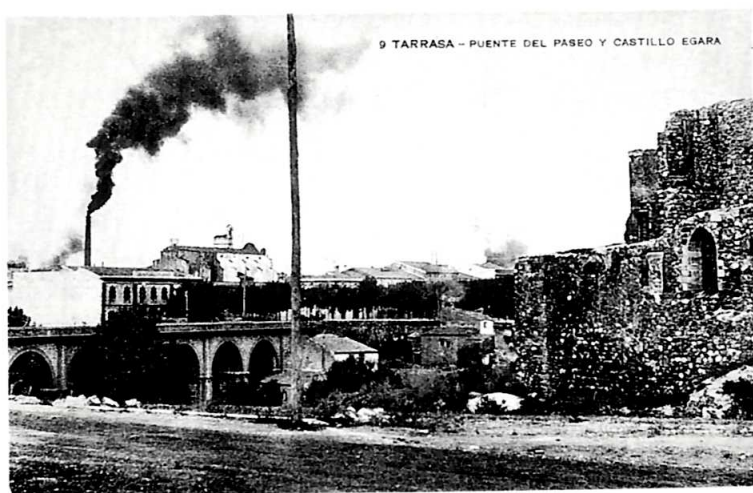
La feina de documentació prèvia és sempre molt important. Coneixerem la història i l'evolució de l'edifici i del seu entorn, i la seva situació i funció actuals. Saber tot això ens servirà per poder veure'l i entendre'l millor, i, en mirar aquelles pedres antigues, observar quelcom més que pedres i pensar, imaginar-nos la vida al seu entorn.

2 - Durant la visita

La visita és la part més important del treball, ja que podràs veure, contrastar, comprovar,... directament tot allò que has vist i après amb els textos i els dibuixos, i també plasmar-ho en dibuixos, fotografies, apunts, vídeo,... per després poder il·lustrar els treballs.

3 - Després de la visita

Aquest és el moment de sintetitzar, resumir i treure conclusions de tot el que has fet anteriorment, de veure i avaluar realment el que s'ha realitzat i el que has après, i d'ensenyar-ho a tots els companys i companyes del centre, i també als pares i mares i al professorat,... fent una exposició on expliquem la història del castell.

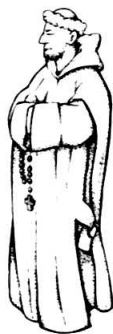
Situació en el temps

EDAT MITJANA					EDAT MODERNA			EDAT CONTEMPORÀNIA	

1000 1100 1200 1300 1400 1500 1600 1700 1800 1900 2000

cavaller

cartoixa

pagesa

obrer-pagès

Segles XII-XIII

☐

Segles XIV-XV

☐

Segles XVI-XVIII

☐

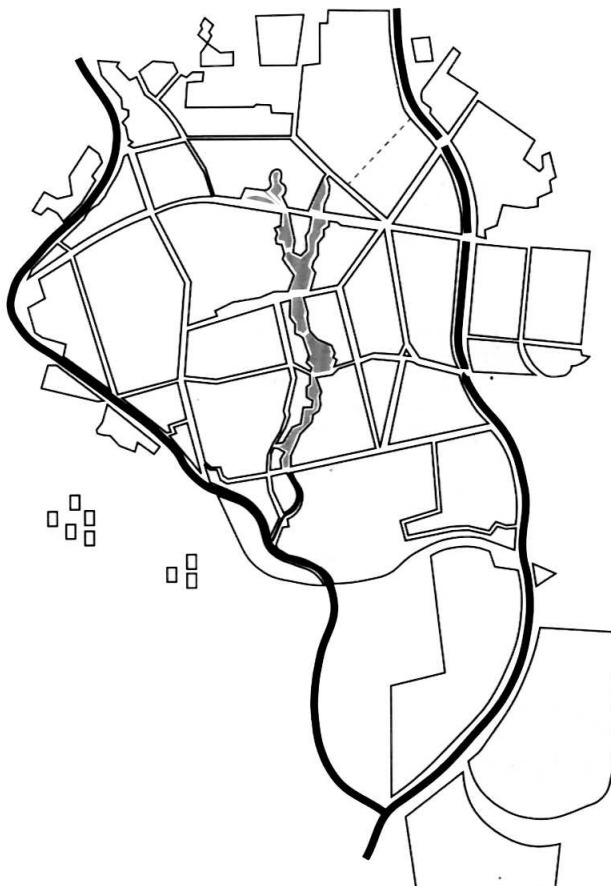
Segles XIX-XX

☐

- Pinta al fris cronològic cada període de la història del castell. Relaciona cada personatge amb la seva època.

Situació en l'espai

- Situa al mapa el castell cartoixa

Abans de la visita

ELS ORÍGENS: EL CASTELL

A - L'EDIFICI

- On es troba situat : a la plana o prop del torrent? Explica quines raons els portaren a escollir un lloc o l'altre.
- Quins són els elements defensius del castell? Defineix-los amb el màxim de detall i assenyalala's al gravat de l'etapa.
- Observa la torre principal, dita d'homenatge. Quina funció penses que tenia? Fes una breu descripció de cadascuna de les plantes i de la seva utilitat.
- Busca informació sobre sistemes d'obtenir l'aigua : cisternes, pous, fonts, ... Quin d'ells creus que s'utilitzava al castell?

B - EL PAISATGE

- Ordena aquests elements del paisatge segons la seva extensió, de major a menor : bosc, camps de conreu de secà, erms i horts. Assenyalala's al dibuix amb un codi de colors.
- Quins són els arbres que predominen al bosc de la plana?

Quin tipus de vegetació arbòria trobem al fons del torrent?

I al vessant?
- On es situen els horts? Quin element és indispensable per al bon creixement de les plantes d'horta?

C - LA VIDA QUOTIDIANA

- Relaciona cadascun dels personatges amb la tasca que efectua

PERSONATGES

Camperols

Senyor

Senyora

Servents

Soldats

LES SEVES FUNCIONS

Guerrejar i administrar el territori en nom del comte

Treballar la terra

Fer les feines domèstiques del castell (casa i bestiar)

Tenir cura dels fills

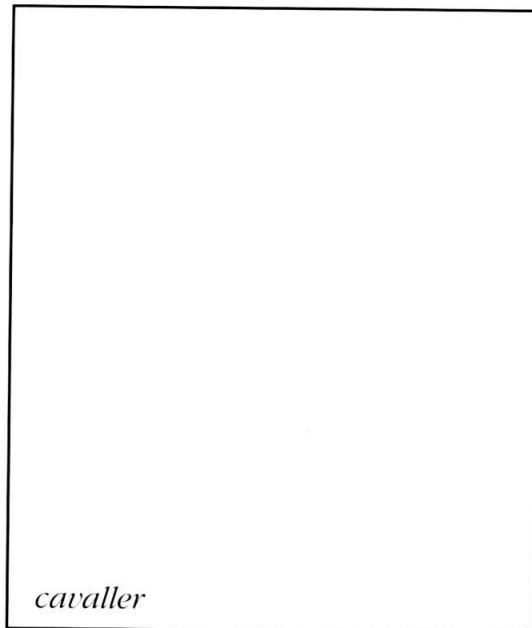
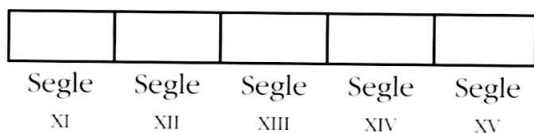
Vigilar el castell i defensar-lo en cas d'atac

- Situeu cadascun dels personatges en una piràmide social de l'època feudal. On creus que vivien els personatges esmentats?

D - CRONOLOGIA I FRIS

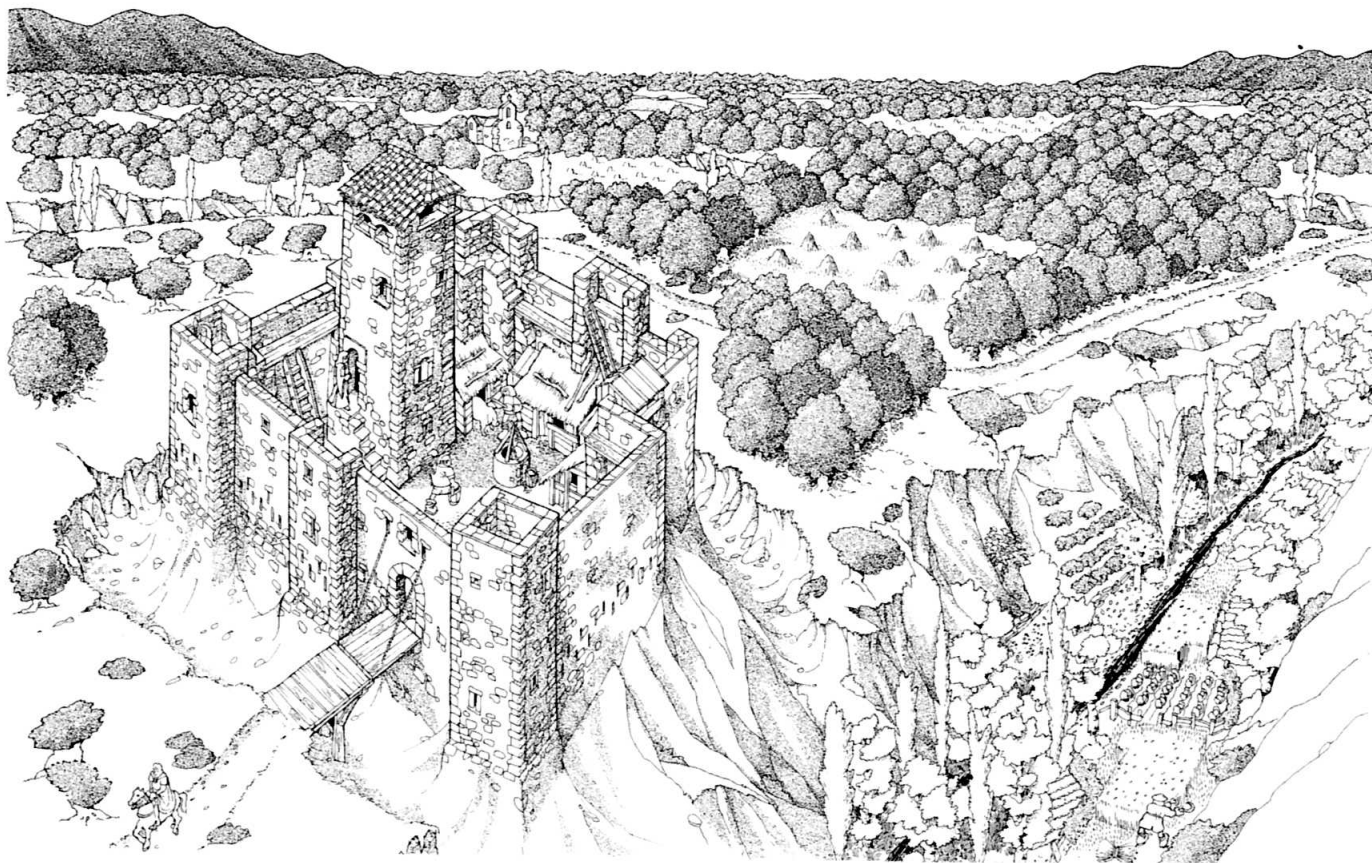
Situa sobre el fris cronològic les dues dates que marquen l'inici i la fi de l'etapa i pinta-la. Dibuixa dins del requadre el personatge històric corresponent.

- 1110: Cessió de l'alou a Berenguer Sanlà per part del comte de Barcelona
 1344: Cessió de la fortalesa als cartoixans

E - VOCABULARI

alou, fossat, sagetera

LA CARTOIXA

A - L'EDIFICI

- Durant el segle XIV, l'edifici s'ha transformat de fortalesa senyorial a cartoixa. Què és una cartoixa?
- Busca al quadern del museu quines són les dependències pròpies d'una cartoixa. i explica quina és la utilitat de cadascuna.
- Quins canvis s'han produït a l'edifici? Què ha passat amb la torre central del segle XII? Què s'ha conservat i per què?
- Deu haver llegit al text que les reformes interiors produïdes a l'edifici es van fer seguint l'estil gòtic. Quines són les característiques principals d'aquest art?
- Observa que a l'exterior de la cartoixa hi ha una petita ermita. Consulta el quadern del museu 1 i digues com s'anomenava, quan es va construir i quan es va enderrocar.

B - EL PAISATGE

- Ordena aquests elements del paisatge segons la seva extensió, de major a menor : bosc, camps de conreu de secà, erms i horts. Assenyala'ls al dibuix amb un codi de colors.
- Quin element del paisatge ha minvat considerablement i per què?
- Al fons del torrent observem un molí. Quina funció tenia? Quina energia el movia?

C - LA VIDA QUOTIDIANA

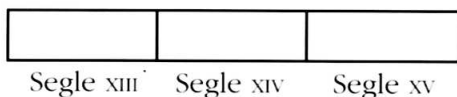
- Quins són els nous habitants de l'edifici? En quins principis es basa la seva vida?
- On es desenvolupa la vida del cartoixà?
De quins espais consta?
- Quins membres formen la comunitat cartoixana? A què es dedica cada grup?

D - CRONOLOGIA I FRIS

- Situa sobre el fris cronològic les dues dates que marquen l'inici i la fi de l'etapa i pinta-la. Dibuixa dins del requadre el personatge històric corresponent.

1344: Cessió de la fortalesa als cartoixans per part de Blanca de Centelles

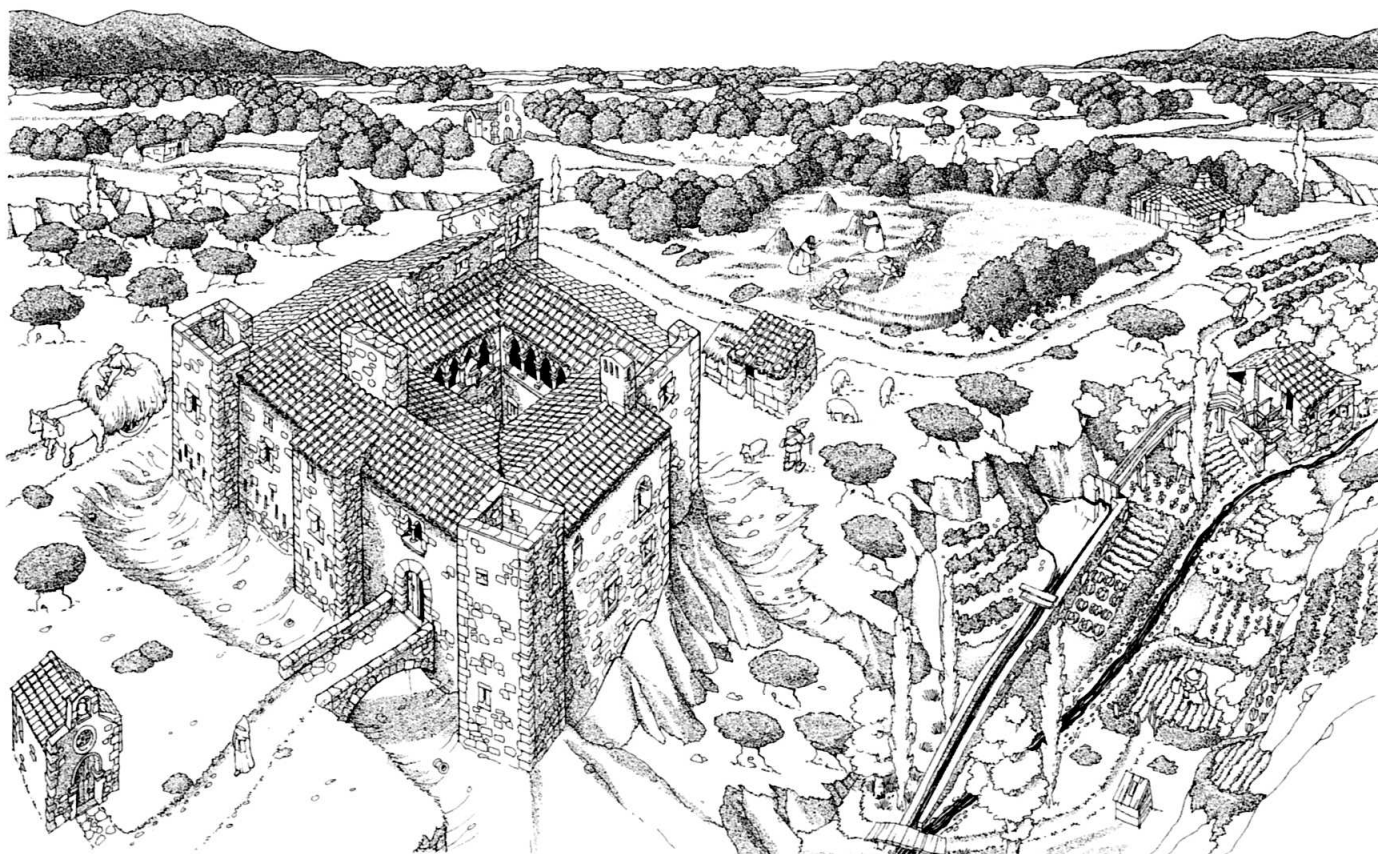
1413: El darrer prior de la cartoixa, fra Domènec Bonafé, decideix vendre-la per fundar la cartoixa de Montalegre (Tiana, Maresme).

cartoixa

E - VOCABULARI

cartoixa, cel·la, claustre, mènsula, monestir, prior, sala capitular, vida eremítica, volta de creueria

LA QUADRA

A - L'EDIFICI

- Després de l'abandó de l'edifici per part dels cartoixans, i com que no hi residia el seu propietari, el marquès de Sentmenat, el castell va ser utilitzat cada cop més com una masia. Quins elements t'ho indiquen?
- Explica quina és la distribució d'estances de *lo mas castell*, consultant el quadern del museu 1.
- Quines altres masies hi havia a la quadra de Vallparadís?

B - EL PAISATGE

- Ordena aquests elements del paisatge segons la seva extensió de major a menor : bosc, camps de conreu de secà, edificis, erms i horts. Assenya-la'ls al dibuix amb un codi de colors.
- Quina és la principal activitat que es desenvolupa en aquest paisatge? Quines altres hi pots observar? Quina relació hi pot haver entre l'una i les altres?
- Què són les construccions que podem observar al fons del dibuix? Sabries dir si encara avui es conserven?

C - LA VIDA QUOTIDIANA

Com es pot distribuir la feina una família pagesa (homes, dones i nens) com la que pot viure en aquesta masia? Quin és el paper de la dona al camp? I el de la mainada?

D - CRONOLOGIA I FRIS

Situa sobre el fris cronològic les tres dates de l'etapa i pinta-la. Dibuixa dins del requadre el personatge històric corresponent.

1432: La família Sentmenat compra el castell.

1729: Es fa el cadastre de la quadra -recompte de cases i terres.

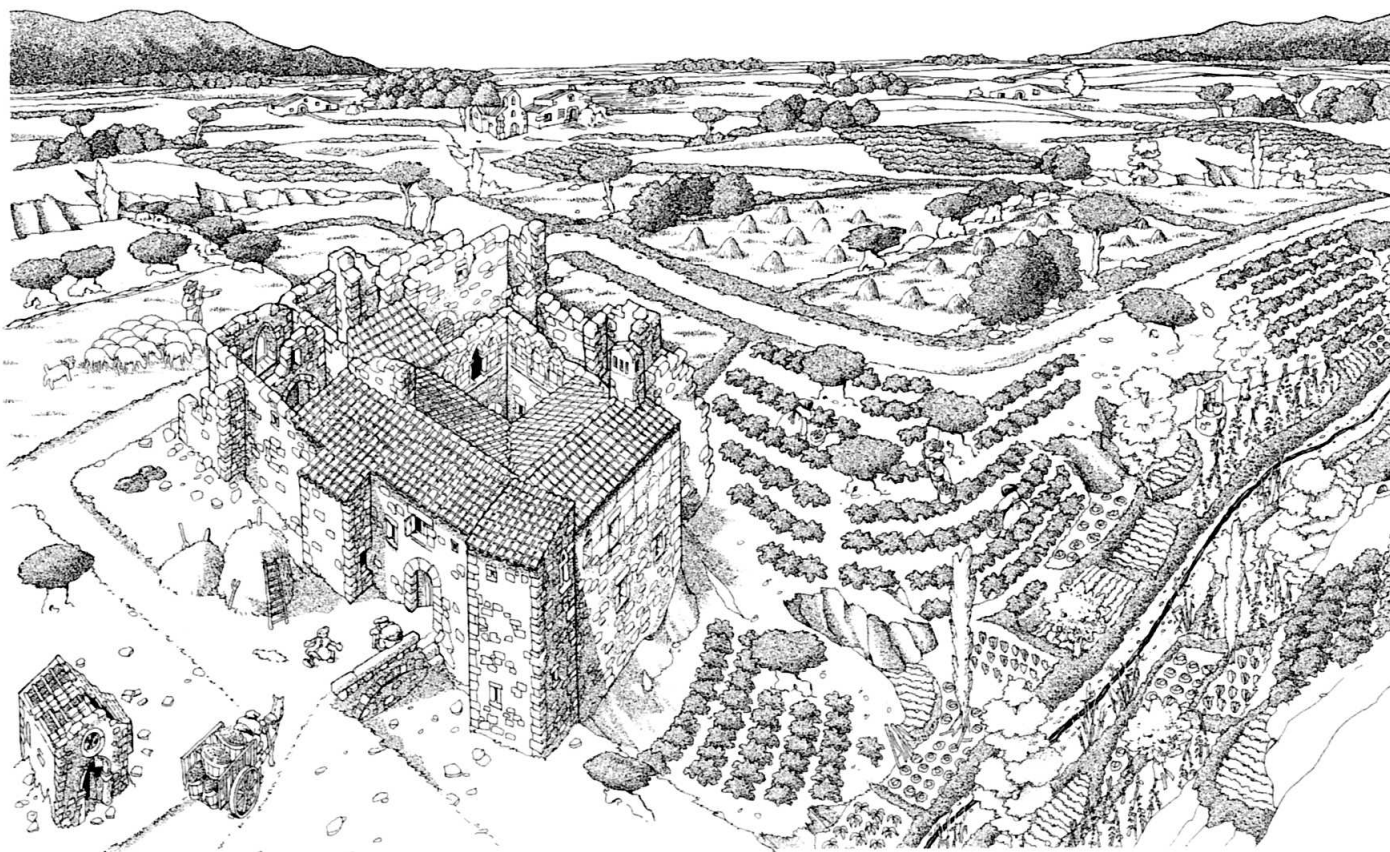
1830: El territori de la quadra s'incorpora a la vila de Terrassa.

Segle	Segle	Segle	Segle	Segle
XV	XVI	XVII	XVIII	XIX

pagesa

E - VOCABULARI:

cadastre, focs, jurisdicció, mas, masia, parcel·la, quadra, rendes

EL CASTELL I LA CIUTAT

A - L'EDIFICI

- Consulta el quadern del museu 1 i digues quina és la funció de l'edifici fins ben entrat el segle XX.

- Quines parts resten dempeus?

Per a què s'utilitzen el claustre, l'església i la sala capitular?

- Podem observar l'antic fossat?

Quin és l'element que ens permet constatar-ho?

- Quan passa l'edifici a propietat municipal?

Quines actuacions es porten a terme fins a convertir-lo en l'actual museu de la ciutat?

B - EL PAISATGE

- Ordena aquests elements del paisatge segons la seva extensió, de major a menor : bosc, camps de conreu de secà, edificis, erms i horts. Assenyala'ls al dibuix amb un codi de colors.

- Quins canvis observes des de la imatge anterior (la quadra)?

- Quins elements rurals es conserven i quins nous elements urbans (industrials, habitatges, residències senyorials, serveis,...) es poden apreciar?

- Assenyala aquests edificis al gravat : Escola Industrial, Torre Soteras, Casa Baumann, vapor Sala, masia de Ca n'Anglada. Assenyala també el pont del passeig.

C - LA VIDA QUOTIDIANA

- Quins són els nous habitants de l'edifici segons ens mostra la imatge?

Creus que són els propietaris?

- Quina és la seva feina? Creus que compaginen la feina a l'hort amb alguna altra? Quina?

- Qui són els propietaris del castell a partir de 1852?. A què es dediquen?

Situa al fris cronològic les quatre dates de l'etapa i pinta-la. Dibuixa dins del requadre el personatge històric corresponent.

1852: Els Sentmenat venen el castell als Maurí.

1944: És declarat monument històric.

1947: Els Maurí cedeixen el castell a la ciutat.

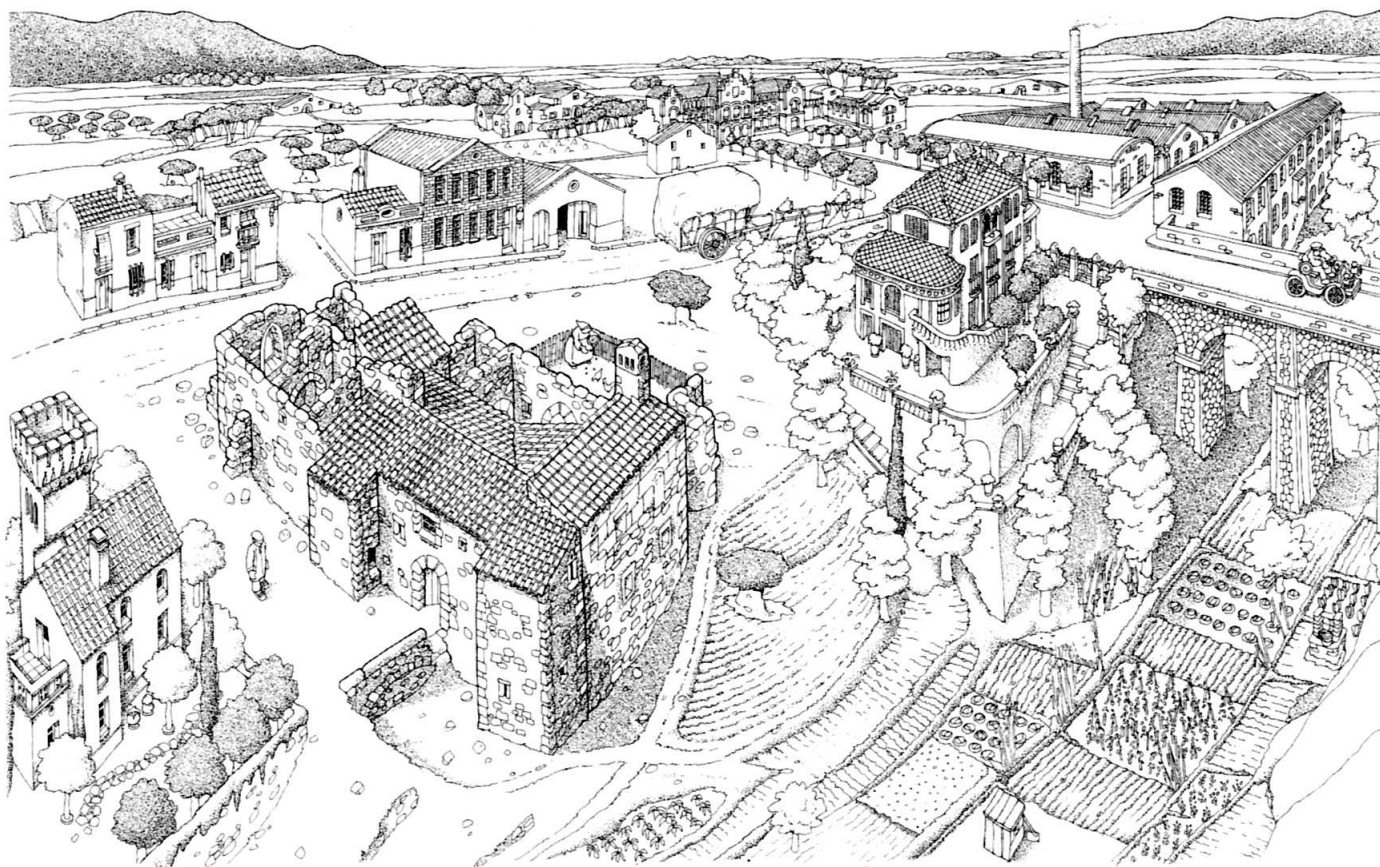
1959: S'inaugura el Museu Municipal d'Art a la seva seu, una vegada restaurada.

Segle XVIII	Segle XIX	Segle XX

obrer-pagès

E - VOCABULARI

propietari rústic, masover, monument històric, fàbrica, residència senyorial.

Situa al fris cronològic les quatre dates de l'etapa i pinta-la. Dibuixa dins del requadre el personatge històric corresponent.

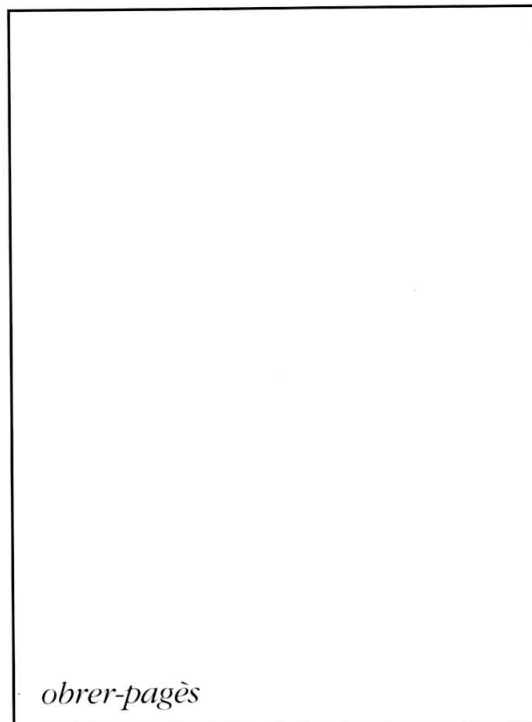
1852: Els Sentmenat venen el castell als Maurí.

1944: És declarat monument històric.

1947: Els Maurí cedeixen el castell a la ciutat.

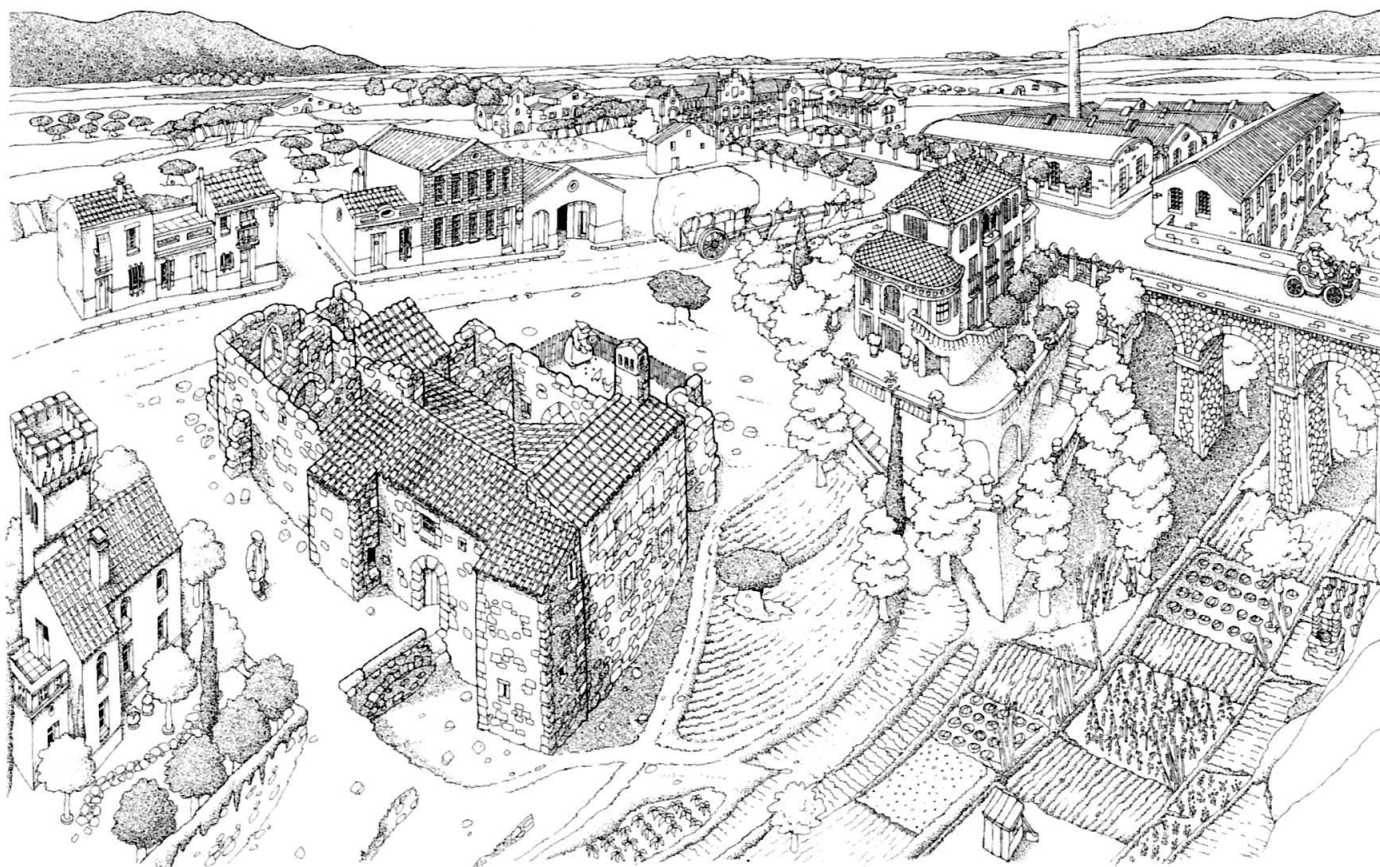
1959: S'inaugura el Museu Municipal d'Art a la seva seu, una vegada restaurada.

Segle XVIII	Segle XIX	Segle XX

E - VOCABULARI

propietari rústic, masover, monument històric, fàbrica, residència senyorial.

Durant la visita

1 Mira el castell des del fons del torrent. Dóna-hi la volta seguint la façana sud, després l'oest i, finalment, la nord. Situa't a l'entrada.

- Per què creus que el castell es va situar a la vora del torrent?
- Subratlla amb quins materials de construcció creus que s'ha fet la fortalesa: pedra, fang, morter, totxos, formigó.
- Quantes torres té el castell?
- Quin nom reben les petites finestres de la façana?
Per a què servien?

2 Creua el pont i entra al Tinellet.

- Quina funció tenia la sala on et trobes, a l'època de la Cartoixa? Quin estil arquitectònic té?
- Quina és la interpretació de la inscripció àrab que es troba al pany de paret?
- Situa la sala al plànol.

3 Passa al pati central i entra a la sala capitular.

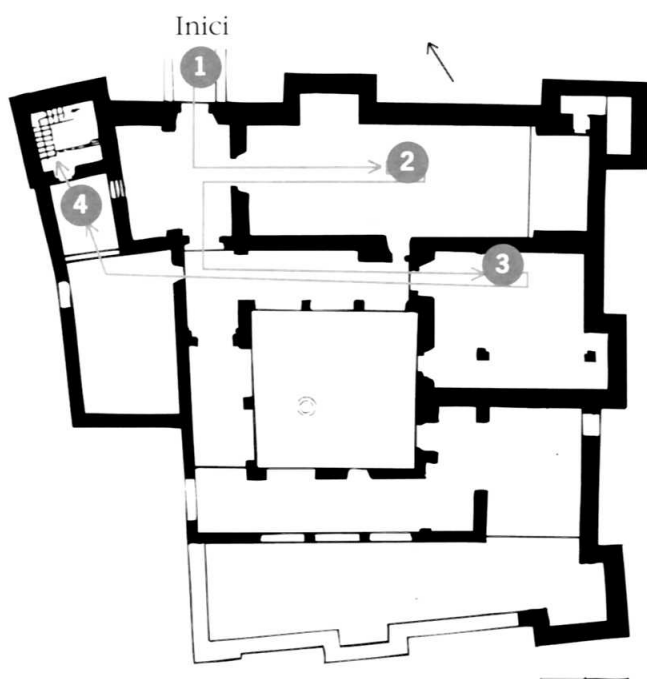
- Com és la coberta?
- Quina funció tenia aquesta sala a l'època cartoixana? Quin estil arquitectònic té? Situa-la al plànol.

4 Passeja per la galeria del claustre i vés a la sala medieval de l'exposició permanent.

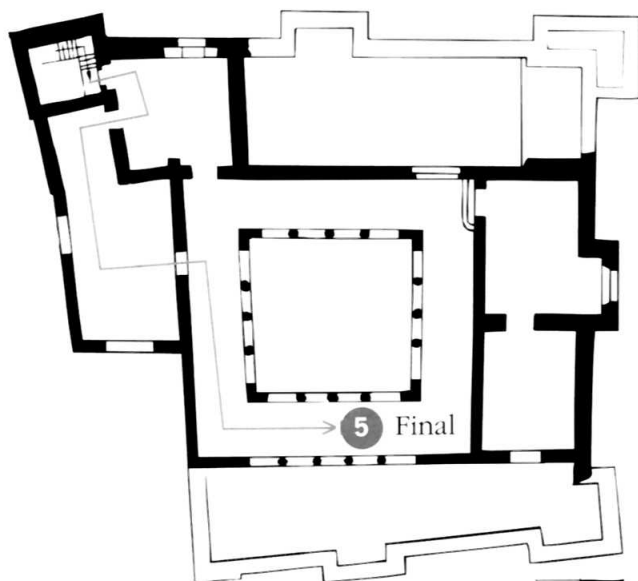
- Per què un racó de la sala està fumet?
- Qui ocupà aquestes sales durant els segles xvii al xx? Situa-les al plànol.

5 Puja per la torre i situa't a la galeria superior del claustre.

- Observa el conjunt del claustre i fes la descripció de la galeria inferior i de la superior.
- Quines dependències hi havia al seu entorn?
- A què correspon el tros de mur que sobresurt a la part nord? De quina època és?
- Observa l'exterior i fes una descripció del que veus : torrent, edificis, carrers,...

Planta baixa

Planta superior

EL CASTELL AVUI

- Relaciona amb fletxes :

- Observa la fotografia:

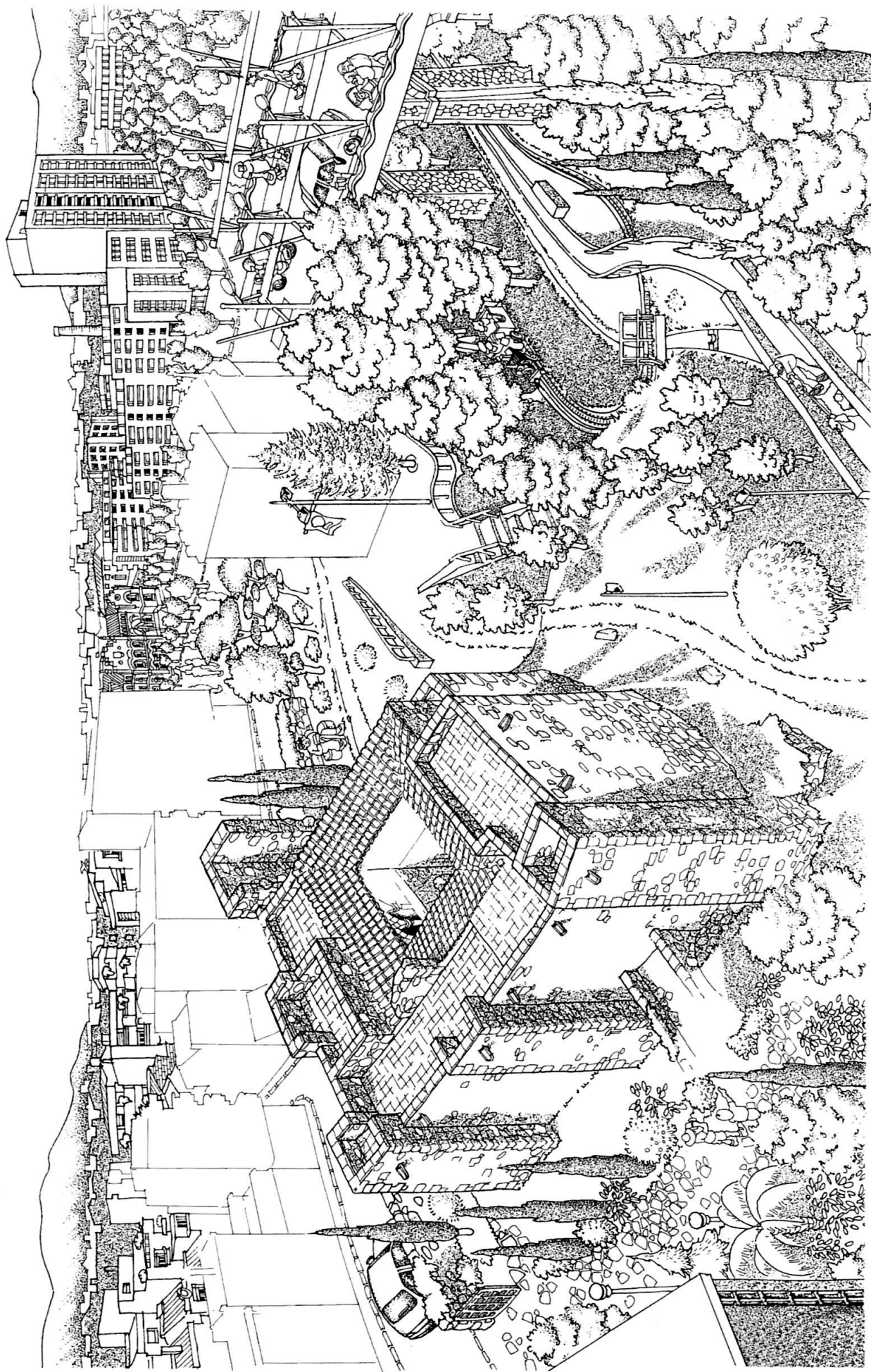
Quins edificis han desaparegut ? Què hi ha actualment ?

ALTRES ACTIVITATS

- Fer un dibuix al natural de l'edifici del castell, d'alguna de les sales, de detalls arquitectònics o de l'entorn.
- Fotografiar l'edifici en conjunt, les sales, diferents detalls arquitectònics i l'entorn, de cara a l'elaboració d'un àlbum, com a material per al treball o amb vista a fer una exposició.
- Fotografiar els entorns per tal de poder fer un dibuix seguint la mateixa perspectiva dels dibuixos històrics.
- Filmar en vídeo tant el castell, interior i exterior, com els entorns.

- Completa el dibuix

Després de la visita

El conjunt d'activitats possibles per a després de la visita és molt gran i divers : investigacions i informes, treballs il·lustrats, cronologies, murals de tota mena, ... tots poden ser individuals o en equip. Nosaltres us proposem un conjunt d'activitats col·lectives encaminades a mostrar a tota l'escola -alumnat, professorat, pares i mares- el resultat del vostre treball, el que heu après i, alhora, ensenyar un xic d'història de la ciutat. Us proposem muntar una exposició sobre el castell cartoixa de Vallparadís.

A continuació us suggerim tot un seguit de treballs que podeu desenvolupar per muntar l'exposició. Hi podeu afegir i treure tot allò que considereu convenient , seguint el vostre criteri. Sigueu imaginatius!

- Murals cronològics, tenint en compte les diferents etapes - el castell, la cartoixa, la quadra i la ciutat avui - i temes - edifici, paisatge i vida quotidiana- que hem anat treballant.
- Il·lustració fotogràfica dels murals
- Murals amb els dibuixos del dossier ampliats i pintats
- Dibuixos fets del natural
- Plànols del castell : per èpoques, per plantes, amb itineraris de visita, ...
- Dibuix del castell actual ampliats i pintats
- Treball d'ubicació sobre plànols de Terrassa, Catalunya, Espanya, Europa, ...
- Mural sobre l'exposició permanent : per èpoques, per temes, per sales, amb fotos, còpies de fotos del mateix museu, ...
- Construcció de la maqueta del castell cartoixa a partir del retallable editat pel propi museu
- Mural sobre l'entorn, és a dir, sobre el parc de Vallparadís: amb fotografies, dibuixos, projecte del parc, cronologia de la construcció, relleu i vegetació
- Projectió de les filmacions que hàgiu enregistrat durant la visita.

